

Тетяна Кравцова,

доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри адміністративно-
правових дисциплін Навчально-наукового
інституту права та правоохоронної
діяльності, Львівський державний
університет внутрішніх справ.
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2148-6906>

Анастасія Періг,

здобувач вищої освіти Навчально-правового
інституту права та правоохоронної
діяльності, Львівський державний
університет внутрішніх справ.
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-3295-543X>

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ

Проаналізовано особливості правового регулювання та практики притягнення військовослужбовців до адміністративної відповідальності в умовах воєнного стану з урахуванням їх спеціального адміністративно-правового статусу. Показано, що адміністративна відповідальність військовослужбовців ґрунтується на поєднанні норм адміністративного та військового законодавства і передбачає пріоритет дисциплінарної відповідальності за одночасного збереження можливості притягнення до адміністративної відповідальності у судовому порядку у визначених законом випадках. Особливу увагу приділено проблемам правозастосування, пов'язаним із розмежуванням адміністративної та дисциплінарної відповідальності, а також застосуванню принципу *non bis in idem* як гарантії недопущення повторного притягнення військовослужбовців до юридичної відповідальності за ті самі фактичні обставини. З урахуванням практики Верховного Суду та Європейського суду з прав людини обґрунтовано, що пріоритет дисциплінарної відповідальності не звільняє державу від обов'язку отримання стандартів справедливого провадження та забезпечення ефективного захисту прав людини в умовах воєнного стану.

Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціально-юридичні методи пізнання, зокрема формально-юридичний, системно-структурний, порівняльно-правовий методи, а також аналіз судової практики Верховного Суду та Європейського суду з прав людини.

Ключові слова: адміністративне провадження, спеціальні гарантії, військовослужбовці, дисциплінарна відповідальність, адміністративна юрисдикція, КУпАП, принцип «*non bis in idem*», права людини, судова практика, воєнний стан.

Kravtsova T., Perig M.-A.

Administrative liability of military personnel under martial law in Ukraine: problems of law enforcement

The article examines the peculiarities of legal regulation and practice of bringing military personnel to administrative responsibility under martial law in Ukraine, taking into account their special administrative and legal status. The interaction of the norms of administrative and military legislation, which provides for the priority of disciplinary liability while maintaining the possibility of bringing military personnel to administrative responsibility in court in cases provided for by law, is analyzed. Particular attention is paid to the problems of law enforcement related to the distinction between disciplinary and administrative liability, in particular in cases where different types of legal liability are applied for the same act, which contradicts the principle of *non bis in idem* and constitutional guarantees. It has been established that the principle of *non bis in idem* performs the function of a procedural safeguard against repeated and excessive punishment, but does not exempt military personnel from legal liability. The paper analyzes the judicial practice of the Supreme Court and the European Court of Human Rights, which demonstrates the need to comply with procedural guarantees, ensure the right to defense, as well as compliance with special rules for administrative

detention and medical examination for intoxication. Systemic problems of the application of administrative responsibility of military personnel are considered, in particular, conflicts between the norms of the Code of Ukraine on Administrative Offenses and the Disciplinary Statute of the Armed Forces of Ukraine, difficulties in law enforcement and limited access to participation in court hearings in connection with the performance of combat missions. The need to introduce clear criteria for determining the corpus delicti, specialized mechanisms of legal assistance, digitalization of procedural procedures and integration of military registration systems with court registers was emphasized. The conclusions of the article confirm that the priority of disciplinary liability does not exempt the state from the obligation to ensure the standards of fair conduct and protection of human rights under martial law, and compliance with the principle of non bis in idem is key to the legality and effectiveness of administrative and jurisdictional proceedings against military personnel.

The methodological basis of the study is made up of general scientific and special legal methods of cognition, in particular formal legal, system-structural, comparative legal methods, as well as the analysis of the judicial practice of the Supreme Court and the European Court of Human Rights.

Keywords: *administrative proceedings, special guarantees, military personnel, disciplinary liability, administrative jurisdiction, the Code of Administrative Offenses, the principle of «non bis in idem», human rights, judicial practice, martial law.*

Постановка проблеми. В умовах повномасштабної збройної агресії проти України та функціонування правової системи в режимі воєнного стану питання юридичної відповідальності військовослужбовців набуває особливої значущості. Суттєве зростання чисельності Збройних Сил України та інших військових формувань, зумовлене потребами оборони держави, призвело до розширення кола правовідносин, пов'язаних із дотриманням військової дисципліни, порядку проходження служби та застосуванням заходів державного примусу в межах адміністративної юрисдикції.

Адміністративно-юрисдикційне провадження щодо військовослужбовців є складним за своєю природою, оскільки здійснюється на перетині норм адміністративного та військового права і потребує поєднання вимог забезпечення військової дисципліни з дотриманням основоположних прав і свобод людини. У правозастосовній практиці це зумовлює низку проблем, пов'язаних із недосконалістю нормативного регулювання, колізіями між положеннями Кодексу України про адміністративні правопорушення та Дисциплінарного статуту Збройних Сил України, а також труднощами розмежування дисциплінарної й адміністративної відповідальності. Особливо проблемними є ситуації, коли за одне й те саме діяння до військовослужбовця застосовуються різні види юридичної відповідальності, що суперечить конституційному принципу заборони подвійного покарання та впливає на справедливість адміністративного провадження. У зв'язку з цим актуалізується наукова проблема визначення чітких меж адміністративної та дисциплінарної юрисдикції щодо військовослужбовців в умовах воєнного стану з урахуванням принципу заборони подвійного покарання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика правового статусу військовослужбовців, особливостей реалізації їхніх прав і свобод, а також застосування заходів юридичної відповідальності традиційно перебуває у фокусі уваги вітчизняної юридичної науки та розглядається у тісному взаємозв'язку з еволюцією уявлень про права людини, принцип верховенства права і стандарти належної правової процедури. Наукові підходи до дослідження адміністративно-правових аспектів відповідальності військовослужбовців формувалися в межах загальної теорії адміністративного та військового права з урахуванням специфіки публічно-службових правовідносин.

Значний теоретичний внесок у розроблення категорії адміністративного правопорушення здійснено у працях В. Б. Авер'янова, О. М. Бандурки, Б. П. Битяка, В. В. Галунька, І. П. Голосніченка, Є. В. Додіна, А. П. Ключніченка, В. К. Колпакова, О. В. Кузьменко, Т. О. Коломoeць, О. І. Остапенка, І. М. Пахомова, В. В. Середи, О. В. Фесенка та інших науковців. Водночас питання поняття та класифікації військових адміністративних правопорушень отримали подальший розвиток у дослідженнях С. І. Дячука, В. О. Заросила, В. В. Забарського, М. І. Карпенка, В. Ф. Кириченка, С. С. Корольова, О. І. Остапенка.

У контексті спеціального адміністративно-правового статусу військовослужбовців М. С. Моїсєєв обґрунтовує доцільність диференціації правових засад їх адміністративної відповідальності на загальні та спеціальні. Загальні засади визначають конституційний обов'язок захисту держави та проходження військової служби, тоді як спеціальні спрямовані на регламентацію видів військових адміністративних правопорушень, меж адміністративної відповідальності та її правових наслідків, зокрема у нормах КУпАП [1]. Розвиваючи цей підхід, О. С. Полякова зазначає, що адміністративна відповідальність військовослужбовців Збройних Сил України регулюється нормами КУпАП у поєднанні з положеннями Дисциплінарного ста-

туту, який не підміняє адміністративну відповідальність, а визначає особливості її реалізації з урахуванням специфіки військової служби [2].

Подальший розвиток наукових підходів, на думку Л. Чистоклетова, пов'язується з необхідністю інституційного та інформаційного вдосконалення механізмів розгляду справ про військові адміністративні правопорушення. Зокрема, автор обґрунтовує доцільність створення єдиного реєстру військових правопорушень і запровадження спеціалізованих механізмів судового розгляду, здатних урахувати особливості військової служби та умови воєнного стану [3]. Актуальність таких підходів підтверджується висновками П.М. Фівкіна про наявність істотних процесуальних труднощів у застосуванні статей 172-20 та 266-1 КУпАП, зумовлених недосконалістю нормативного регулювання процедури огляду на стан сп'яніння, обмеженою доступністю уповноважених закладів охорони здоров'я та специфікою виконання бойових завдань в умовах воєнного стану, що негативно впливає на єдність правозастосовної практики та ефективність адміністративної юрисдикції [4].

Таким чином, проведений аналіз наукових досліджень свідчить про наявність усталених теоретичних підходів до визначення правових засад адміністративної відповідальності військовослужбовців, водночас виявляє низку дискусійних та недостатньо врегульованих питань, пов'язаних із особливостями її реалізації в умовах воєнного стану, розмежуванням адміністративної та дисциплінарної відповідальності, а також забезпеченням належних процесуальних гарантій. Зазначене зумовлює необхідність подальшого комплексного дослідження правового регулювання та практики застосування адміністративної відповідальності військовослужбовців у сучасних умовах.

Метою статті є дослідження правового регулювання адміністративної відповідальності військовослужбовців та виявлення проблем її правозастосування в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до положень Конституції України, на державу покладається обов'язок забезпечення та гарантування прав і свобод людини і громадянина, у тому числі осіб, які проходять військову службу. Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [5]. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є її головним обов'язком.

Реалізація конституційних положень у сфері військової служби зумовлює врахування особливого адміністративно-правового статусу військовослужбовців, який поєднує загальногромадянські права з додатковими обмеженнями та підвищеною відповідальністю і безпосередньо впливає на порядок адміністративно-юрисдикційного провадження. Відповідно до статті 15 КУпАП для цієї категорії осіб закріплено принцип пріоритету дисциплінарної відповідальності, водночас Кодекс передбачає окрему групу військових адміністративних правопорушень (статті 172-10–172-20), що посягають на порядок несення військової служби та є близькими за змістом до дисциплінарних проступків [6]. Важливим елементом правового статусу військовослужбовців є також обмеження щодо застосування окремих видів адміністративних стягнень, зокрема виправних робіт та адміністративного арешту, що зумовлено їх несумісністю з режимом військової служби та спрямовано на забезпечення балансу між адміністративною відповідальністю і вимогами військової дисципліни.

Зазначені особливості адміністративно-правового статусу військовослужбовців обумовлюють необхідність установа спеціальних процесуальних гарантій у межах адміністративно-юрисдикційного провадження, спрямованих на обмеження застосування заходів адміністративного примусу з урахуванням умов проходження військової служби. Однією з таких гарантій є спеціальний порядок адміністративного затримання, який відповідно до статті 262 КУпАП допускає застосування цього заходу до осіб, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів, виключно у виняткових випадках та за наявності передбачених законом підстав [6]. Запровадження такого підходу зумовлене необхідністю забезпечення безперервності виконання військовослужбовцями службових обов'язків і недопущення необґрунтованого втручання у проходження військової служби, що відповідає завданню збереження балансу між інтересами публічної безпеки та гарантіями прав особи.

Важливим елементом процесуальних гарантій у справах про адміністративні правопорушення щодо військовослужбовців є забезпечення права на захист, реалізація якого в умовах воєнного стану істотно ускладнюється виконанням бойових завдань та перебуванням у районах активних бойових дій. Неможливість особистої участі у судових засіданнях зумовлює обов'язок судів уживати заходів для забезпечення реальної участі особи у розгляді справи, зокрема шляхом проведення засідань у режимі відеоконференції

або забезпечення участі захисника, тоді як ігнорування належним чином обґрунтованих клопотань про відкладення розгляду справи визнається істотним порушенням права на захист і є підставою для скасування постанови. Додаткові труднощі пов'язані з обмеженим доступом до інформації про проходження служби, виконання бойових завдань чи стан здоров'я військовослужбовців унаслідок режиму секретності, нестабільного зв'язку та постійних переміщень військових частин, що ускладнює належне представництво їхніх інтересів і зумовлює необхідність подальшого нормативного й організаційного вдосконалення механізмів отримання такої інформації, зокрема через інститут адвокатського запиту [7].

Окремою проблемою у справах про притягнення військовослужбовців до адміністративної відповідальності за ст. 172-20 КУпАП є дотримання встановленої процедури медичного огляду на стан сп'яніння, з огляду на те, що відмова від його проходження сама по собі утворює склад адміністративного правопорушення незалежно від фактичного підтвердження стану сп'яніння. Водночас проведення огляду та фіксація відмови мають здійснюватися з неухильним дотриманням вимог ст. 266-1 КУпАП і Порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2023 № 32 [8]. Судова практика свідчить, що порушення процедури є підставою для скасування постанов, тоді як її належне дотримання, зокрема фіксація відмови в присутності двох свідків, забезпечує доведеність складу правопорушення, передбаченого ч. 3 ст. 172-20 КУпАП (постанова Херсонського міського суду Херсонської області від 19 червня 2024 року у справі № 766/7998/24) [9]. Таким чином, притягнення військовослужбовця до адміністративної відповідальності зумовлюється не самим фактом підозри у сп'янінні, а дотриманням установлених законом процесуальних вимог.

Поряд із дотриманням процесуальних вимог під час документування адміністративних проступків на практиці актуалізується проблема меж застосування принципу *non bis in idem*, зміст якого полягає не лише у забороні повторного покарання, а й у недопущенні повторного державного реагування карального характеру щодо однієї особи за ідентичні фактичні обставини правопорушення. Зазначений принцип закріплений у статті 61 Конституції України та статті 4 Протоколу № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [5; 10], а в практиці Європейського суду з прав людини застосовується з урахуванням автономного підходу до його тлумачення, відповідно до якого вирішальним критерієм оцінки дотримання цього принципу є не формальна юридична кваліфікація діяння, а фактична тотожність обставин, що стали підставою для притягнення особи до відповідальності.

Так, у справі «Сергій Золотухін проти Росії» (2007 р., Велика палата ЄСПЛ) Суд встановив порушення статті 4 Протоколу № 7 у зв'язку з тим, що заявника було спочатку притягнуто до адміністративної, а згодом – до кримінальної відповідальності за дії, які ґрунтувалися на тих самих фактичних обставинах, наголосивши, що різна формальна кваліфікація проваджень не усуває заборони повторного переслідування за умови їх фактичної тотожності [11]. Водночас у справі «Іванов проти України» (2006 р.) ЄСПЛ дійшов висновку про відсутність порушення принципу *non bis in idem*, оскільки адміністративне та кримінальне провадження стосувалися різних за змістом фактичних обставин, а відтак не відповідали критерію їх ідентичності [12].

Аналогічні проблеми дотримання принципу *non bis in idem* виникають і в національній правозастосовній практиці, зокрема у справах про адміністративні правопорушення щодо військовослужбовців, особливий правовий статус яких зумовлює одночасне застосування норм адміністративного, дисциплінарного та військового законодавства і підвищує ризик подвійного державного реагування. Верховний Суд послідовно виходить із того, що притягнення військовослужбовця до адміністративної відповідальності за правопорушення, не пов'язане з виконанням службових обов'язків, унеможливує подальше застосування до нього додаткових заходів карального характеру за ті самі фактичні обставини, зокрема у формі обмежень майнового характеру, що фактично становить подвійну відповідальність і суперечить принципу *non bis in idem* та конституційним гарантіям (постанова Верховного Суду від 20 березня 2024 року у справі № 560/7178/22) [13]. Отже, аналіз практики ЄСПЛ і Верховного Суду свідчить, що принцип *non bis in idem* виконує функцію процесуального запобіжника від повторного та надмірного покарання, не звільняючи військовослужбовців від юридичної відповідальності, що узгоджується з автономним тлумаченням поняття «кримінальне обвинувачення» у практиці ЄСПЛ.

Попри наявність позитивних тенденцій у судовій практиці, у сфері адміністративної відповідальності військовослужбовців зберігається низка системних проблем, зумовлених недосконалістю нормативного регулювання та складнощами правозастосування. Однією з ключових проблем залишається розмежування грубих дисциплінарних проступків і військових адміністративних правопорушень, оскільки відсутність чітких законодавчих критеріїв та обмежений рівень спеціальної юридичної підготовки окремих

командирів призводять до непропорційного застосування заходів відповідальності та порушення єдності правозастосовної практики. У зв'язку з цим актуальною є потреба законодавчого уточнення складів правопорушень, зокрема шляхом запровадження об'єктивних критеріїв оцінки шкоди або ступеня тяжкості наслідків діяння.

Окремою проблемою є колізія повноважень між органами Національної поліції та Військовою службою правопорядку, що на практиці призводить до порушення спеціальних процедур і скасування постанов судами. Додаткові труднощі для реалізації права на захист виникають у зв'язку з виконанням військовослужбовцями бойових завдань, що унеможлиблює їх особисту участь у судових засіданнях і обмежує доступ до дистанційних форм участі. У цьому контексті обґрунтованою є необхідність запровадження спеціалізованих механізмів правової допомоги та зупинення процесуальних строків на період виконання бойових завдань. Важливим напрямом удосконалення адміністративно-юрисдикційного провадження також є цифровізація процесуальних процедур і інтеграція систем військового обліку із судовими та виконавчими реєстрами з метою забезпечення оперативності та правової визначеності.

Висновки. У ході дослідження встановлено, що адміністративна відповідальність військовослужбовців в Україні характеризується особливим правовим режимом, зумовленим їх спеціальним адміністративно-правовим статусом і поєднанням норм адміністративного та військового законодавства, що передбачає пріоритет дисциплінарної відповідальності відповідно до статті 15 КУпАП за одночасного збереження можливості притягнення до адміністративної відповідальності у судовому порядку у визначених законом випадках. Виявлено, що в умовах воєнного стану до основних проблем правозастосування належать складність розмежування дисциплінарної та адміністративної відповідальності, ризик повторного притягнення до відповідальності за ті самі фактичні обставини та недотримання спеціальних процесуальних гарантій, у зв'язку з чим дотримання принципу non bis in idem є необхідною умовою забезпечення законності адміністративно-юрисдикційного провадження.

Список використаних джерел

1. Моїсєєв М. С. Адміністративна відповідальність військовослужбовців у контексті правового статусу та норм КУпАП. *Право і суспільство*. 2024. №3. С. 237–243. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2024/3_2024/37.pdf (дата звернення: 21.12.2025).
2. Полякова О. С. Адміністративна відповідальність військовослужбовців Збройних Сил України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2014. № 9–2. Т. 1. С. 264–268. URL: http://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc9-2/part_1/29.pdf (дата звернення: 22.12.2025).
3. Чистоклетов Л. До питання розгляду справ про військові адміністративні правопорушення в умовах російської агресії. *Академічні візії*. 2025. № 39. URL: <https://zenodo.org/records/15210506> (дата звернення: 22.12.2025). DOI: 10.5281/zenodo.15210506.
4. Фівкін П. М. Проблемні питання у застосуванні на практиці статей 172-20, 266-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення при притягненні військовослужбовців до адміністративної відповідальності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 6. С.264-270. URL: http://lsej.org.ua/6_2024/67.pdf (дата звернення: 21.12.2025).
5. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 14.12.2025).
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07 грудня 1984 р. № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 14.12.2025).
7. Курта Д. Право на захист військовослужбовців, правозастосування від час війни. *Юридична газета*. 2025. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/sferi-praktiki/viyskove-pravo/pravo-na-zahist-viyskovosluzhbovciv-pravozastosuvannya-pid-chas-viyni.html> (дата звернення: 17.12.2025).
8. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку направлення військовозобов'язаних та резервістів під час проходження зборів, а також військовослужбовців Збройних Сил для огляду на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, та проведення такого огляду» від 12 січня 2024 р. №32. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32-2024-%D0%BF> (дата звернення: 15.12.2025).
9. Постанова Херсонського міського суду від 19 червня 2024 року у справі №766/7998/24. URL: <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/119825184/> (дата звернення: 16.12.2025).

10. Протокол № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод №994_804 (ратифікований Законом України від 17 липня 1997 р. №475/97-ВР). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_804#Text (дата звернення: 17.12.2025).
11. Справа «Сергій Золотухін проти Росії» (Sergey Zolotukhin v. Russia): рішення Європейського суду з прав людини від 10 лютого 2009 р. Заява №14939/03. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=002-1693&filename=002-1693.pdf&TID=thkbhnilzk> (дата звернення: 14.12.2025).
12. Справа «Іванов проти України»: рішення Європейського суду з прав людини від 7 грудня 2006 р. Заява №15007/02. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_136#Text (дата звернення: 14.12.2025).
13. Постанова Верховного Суду від 20 березня 2024 року №560/7178/22. URL: <https://zakononline.ua/court-decisions/show/117799546> (дата звернення: 16.12.2025).

References

1. Moisyeyev, M. S. (2024). Pravovi zasady administrativnoyi vidpovidalnosti viyskovosluzhbovtiv v Ukrayini [Legal principles of administrative liability of military personnel in Ukraine]. *Pravo i suspilstvo – Law and Society*, 3, 237-243. Retrieved from http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2024/3_2024/37.pdf [in Ukrainian].
2. Polyakova, O. S. (2014). Administrativna vidpovidalnist viyskovosluzhbovtiv Zbroinykh syl Ukrayiny [Administrative responsibility of military personnel of the Armed Forces of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu – Scientific Bulletin of the International Humanitarian University, Series: Jurisprudence*, 9(1), 264–268. Retrieved from https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc9-2/part_1/29.pdf [in Ukrainian].
3. Chystokletov, L. (2025). Do pytannya roz-hlyadu sprav pro viyskovi administrativni pravoporushennya v umovakh rosiyskoyi ahresii [On the issue of considering cases of military administrative offenses in the context of Russian aggression]. *Akademichni vizyiv – Academic Visions*, 39. Retrieved from <https://zenodo.org/records/15210506> [in Ukrainian] DOI: 10.5281/zenodo.15210506.
4. Fivkin, P. M. (2024). Problemni pytannya u zastosuvanni na praktytsi statey 172-20, 266-1 Kodeksu Ukrayiny pro administrativni pravoporushennya pry prytyahneni viyskovosluzhbovtiv do administrativnoyi vidpovidalnosti. [Problematic issues in the practical application of articles 172-20, 266-1 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses when bringing military personnel to administrative responsibility]. *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal – Legal Scientific Electronic Journal*, 6, 264-270. Retrieved from http://lsej.org.ua/6_2024/67.pdf [in Ukrainian].
5. *Konstitutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine (1996). Law of Ukraine № 254k/96-VR]* (1996, June 28). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
6. *Kodeks Ukrainy pro administrativni pravoporushennia: Zakon Ukrainy vid 07 hrudnia 1984 № 8073-X [Code of Ukraine on Administrative Offenses. Law of Ukraine №8073-X]* (1984, December 7). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> [in Ukrainian].
7. Kurta, D. (2025). Pravo na zakhyst viyskovosluzhbovtiv, pravozastosuvannya vid chas viyny [The right to protection of military personnel, law enforcement during war]. *Yurydychna hazeta – Yurydychna gazeta*. Retrieved from <https://jur-gazeta.com/publications/sferi-praktiki/viyskove-pravo/pravo-na-zahist-viyskovosluzhbovtiv-pravozastosuvannya-pid-chas-viyni.html> [in Ukrainian].
8. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny «Pro zatverdzhniia Poriadku napravlennia viiskovozobov`iazanykh ta rezervistiv pid chas prokhodzhenia zboriv, a takozh viyskovosluzhbovtiv Zbroinykh Syl dlia ohlyadu na stan alkoholnoho, narkotychnoho chy inshoho spyanninnya abo shchodo perebuвання pid vplyvom likarskykh preparativ, shcho znyzhuyut yikh uvahu ta shvydkist reaktsiyi, ta provedennya takoho ohlyadu» vid 12 sichnia 2024 №32 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On Approval of the Procedure for Sending Conscripts and Reservists During Training Camps, as well as Servicemen of the Armed Forces for Examination for Alcoholic, Narcotic or Other Intoxication or Under the Influence of Drugs That Reduce Nhair Attention and Reaction Speed, and Conducting Such an Examination» № 32]* (2024, January 12). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32-2024-%D0%BF> [in Ukrainian].
9. *Postanova Khersonskoho miskoho sudu u spravi № 766/7998/24 vid 19 chervnia 2024 roku [Resolution of the Kherson City Court in case №766/7998/24]* (2024, June 19). Retrieved from <https://youcontrol.com.ua/catalog/court-document/119825184/> [in Ukrainian].

10. *Protokol № 7 do Konventsiyi pro zakhyst prav lyudyny i osnovopolozhnykh svobod №994_804 (ratyfikovanyi Zakonom Ukrayiny vid 17 lypnya 1997 № 475/97-VR) [Protocol №7 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms №994_804]* (ratified by the Law of Ukraine of 1997, July 17 №475/97-VR). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_804#Text [in Ukrainian].
11. *Sprava «Serhiy Zolotukhin proty Rosiyi» (Sergey Zolotukhin v. Russia): rishennya Yevropeyskoho sudu z prav lyudyny Zayava № 14939/03 vid 10 liutoho 2009 [Case of Sergey Zolotukhin v. Russia: judgment of the European Court of Human Rights. Application №14939/03]* (2009, February 10). Retrieved from <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=002-1693&filename=002-1693.pdf&TID=thkbhnilzk> [in Ukrainian].
12. *Sprava «Ivanov proty Ukrayiny»: rishennya Yevropeyskoho sudu z prav lyudyny. Zayava №15007/02 vid 7 hrudnya 2006 [Case «Ivanov v. Ukraine»: decision of the European Court of Human Rights. Application №15007/02]* (2006, December 7). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_136#Text [in Ukrainian].
13. *Postanova Verkhovnoho Sudu vid 20 bereznya 2024 roku №560/7178/22. [Resolution of the Supreme Court №560/7178/22]* (2024, March 20). Retrieved from <https://zakononline.ua/court-decisions/show/117799546> [in Ukrainian].

Стаття надійшла 10.01.2026

Стаття прийнята до друку 24.02.2026

Стаття опублікована 30.04.2026.